

Commerciële bijlage bij deze krant

Telecomgigant
schuift 22 miljoen
van Malawi naar
belastingparadijs
Nederland **03**

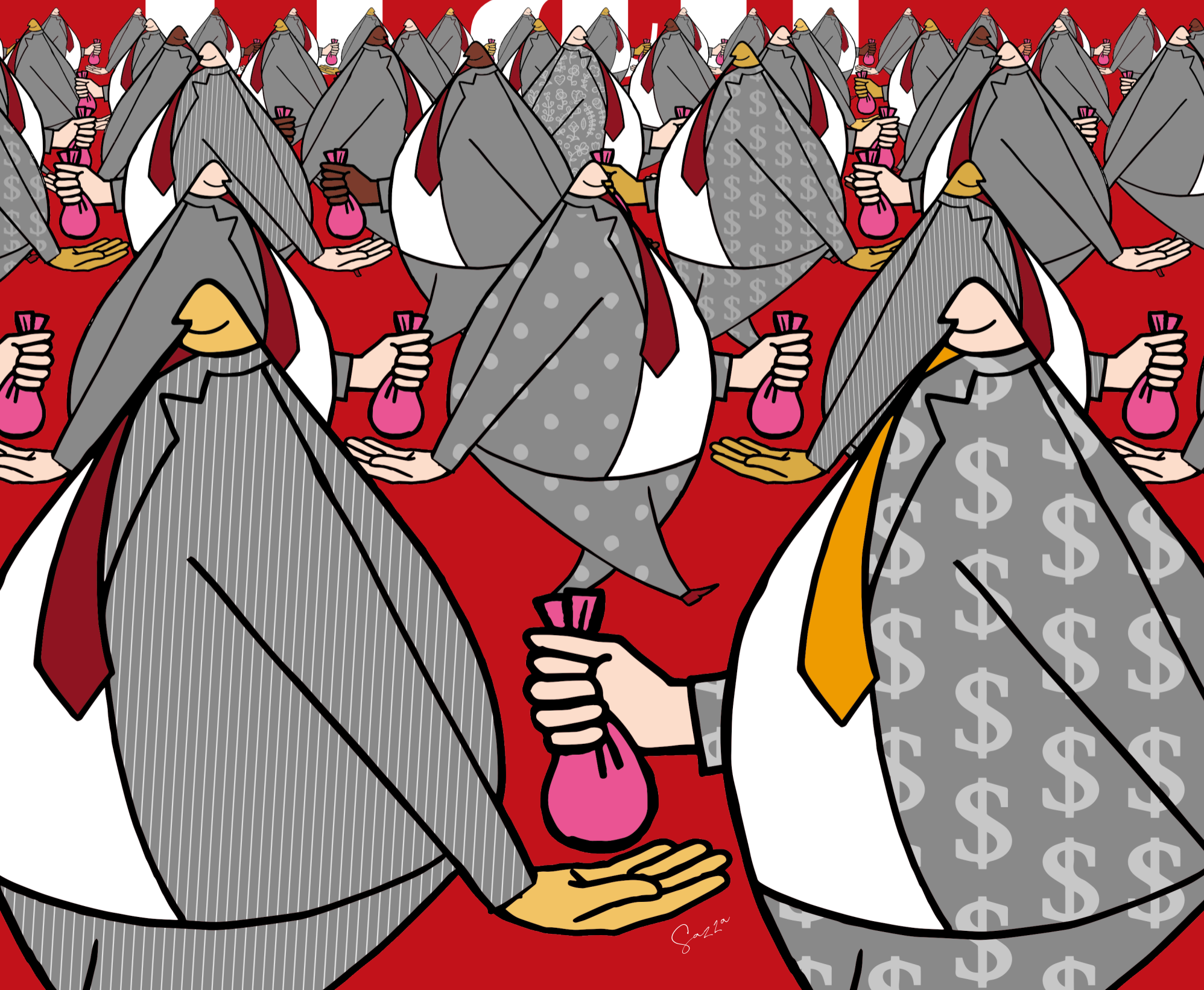
SportPesa
profiteert van
gokmanie in
Kenia **06**

Oliereus
ConocoPhillips
betaalt
Vietnam alsnog
belasting **09**

West-Afrika
betaalt de tol
van Europese
cocaïne-
verslaving **12**

Money

Traail

Waarom bestaat Money Trail?

Door:
Michiel
Servaes

Ontwikkelingslanden lopen miljarden mis door illegale financiële constructies en belastingontwijking. Onderzoeksjournalistiek is een machtig wapen tegen dit onrecht. Daarom begonnen we Money Trail.

Lees 2 extra verhalen op:
oxfamnovib.nl/money-trail of freepressunlimited.org

Meer weten en verder lezen?
money-trail.org

Beste lezer,

Elk jaar wordt Afrika beroofd. Volgens berekeningen van de Verenigde Naties is de buit maar liefst 73 miljard euro. Deze kapitaalvlucht gaat via illegale financiële constructies, maar ook via legale wegen die massale belastingontwijking door multinationals mogelijk maken.

Aan deze roof werken overheden, Europese bedrijven, aandeelhouders en burgers actief mee. Dankzij brievenbusfirma's in bijvoorbeeld Nederland, belastingadviezen van grote accountancyfirma's en de vaak gebrekkige controle door Europese financiële toezichthouders, lopen ontwikkelingslanden miljarden mis. Geld dat ze keihard nodig hebben voor publieke voorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg.

Onderzoeksjournalistiek is een machtig wapen om dit financieel onrecht tegen te gaan. Zo legden de Panama Papers na diepgravend journalistiek onderzoek onthullingen bloot over belastingfraude en witteboordencriminaliteit. Tientallen bedrijven en politici kwamen voor de rechter en vijftien landen voerden beleidswijzigingen door. Dat is goed nieuws. Helaas is er meer nodig om structurele ongelijkheid te bestrijden.

Om onafhankelijke onderzoeksjournalistiek in de financiële sector te versterken, begonnen Oxfam Novib, Free Press Unlimited, het Journalismfund.eu en Finance Uncovered het project Money Trail. Met financiering van de Nationale Postcode Loterij zijn inmiddels ruim honderdvijftig journalisten en campagnevoerders

getraind in Afrika, Azië en Europa. Meer dan 75 verhalen werden geschreven over financiële wantoestanden, die samen leidden tot ruim tweehonderd publicaties in tientallen landen. Deze publicaties voeden bewustwording en debat over de noodzaak van een eerlijker financieel beleid. Ze leiden ook tot campagnes en acties van burgers die een eind willen maken aan dit onrecht.

Grensoverschrijdende financiële constructies ontrafelen is ingewikkeld en nauwgezet werk. Het gerenommeerde Finance Uncovered in het Verenigd Koninkrijk traint journalisten en campagnevoerders in financiële onderzoekstechnieken. Het blootleggen van de verwevenheid tussen economische en politieke elites is niet ongevaarlijk, vaak zelfs levensbedreigend. Free Press Unlimited traint daarom de journalisten in (digitale) veiligheid. Het Journalismfund.eu verstrekt subsidies voor onderzoek naar grensoverschrijdende geldstromen. Oxfam Novib steunt activisten die zich in hun land inzetten voor scherpere regelgeving tegen de misstanden.

In deze bijlage leest u vier spraakmakende verhalen die dankzij Money Trail werden gepubliceerd. Onrechtvaardige en illegale geldstromen maken de rijken rijker en de armen armer. Journalisten en maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol in het bekendmaken en tegengaan van dit onrecht. Zij verdienen hierbij onze steun.

Michiel Servaes
Algemeen directeur Oxfam Novib

Telecomgigant schuift 22 miljoen van Malawi naar belastingparadijs Nederland

Door:
Collins
Mtika

Met schimmige constructies dupeert telecombedrijf Airtel de Malawische schatkist voor vele miljoenen. De belastingontwijking is mede mogelijk gemaakt door Nederland.

In stad, dorp of op het platteland: overal in Malawi dringen de schreeuwerige rood-witte advertenties van Airtel Malawi zich op. Nagenoeg iedereen in het Afrikaanse land met 18 miljoen inwoners is bekend met dit telecombedrijf.

Zelf laat Airtel zich graag voorstaan op zijn alomtegenwoordigheid in Malawi. En hoewel marktonderzoeksbureau Milward Brown Airtel in 2018 uitriep tot 'meest populaire merk' van Malawi, kan daar binnenkort wel eens verandering in komen. Een audit van de financiële resultaten uit 2018 door accountants van Deloitte laat de complexe en schimmige realiteit zien achter Airtels geprezen fiscale behendigheid.

Amsterdam

Airtel is een Indiaas bedrijf, bestaand uit talloze bv's en holdings en actief in meer dan tien Afrikaanse landen. In 2019 bracht Airtel Africa zijn Malawische dochter naar de beurs. Dit leverde het bedrijf 37,5 miljoen dollar op. De boeken van Airtel Malawi laten zien dat de onderneming een paar maanden voor de gehypte beursgang enkele dubieuze transacties deed. Die gingen naar het in Nederland gevestigde moederbedrijf Bharti Airtel Malawi Holdings BV, naar het in Kenia geregistreerde Airtel Africa en naar nog een

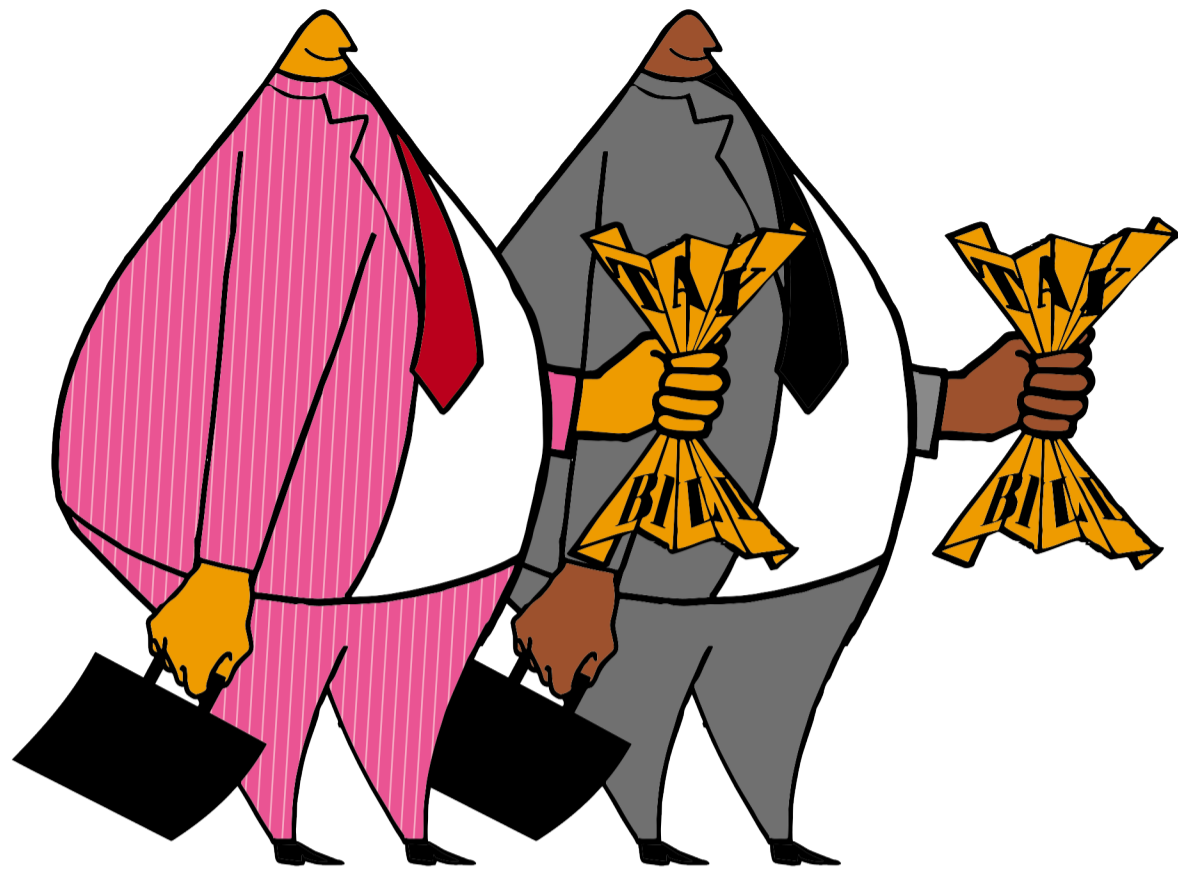
ander onderdeel van de Airtel-groep: Malawi Towers.

De transacties bestaan uit winstuitkeringen (dividenden), interne schuldkwijtscheldingen en beheervergoedingen aan de vestigingen in Kenia en Nederland. Het belastingverdrag tussen Nederland en Malawi speelde een belangrijke rol bij het faciliteren van deze transacties. Vele tientallen onderdelen van Airtel staan bij de Nederlandse Kamer van Koophandel ingeschreven aan de Overschiestraat 65 in Amsterdam, en Nederlandse bedrijven zijn in Malawi praktisch de enige die geen belasting hoeven te betalen over dividenden.

Jurisdictie

Een van de transacties waarom het gaat, is de betaling in 2018 van 22 miljoen dollar door Airtel Malawi aan het Nederlandse moederbedrijf, een bedrag dat te boek staat als dividendinkomen. De pr-manager van Airtel Malawi, Norah Chavula, wijst aantijgingen van financiële onregelmatigheden van de hand. Ze verklaart dat Airtel Malawi in 2018 geen dividend heeft uitgekeerd, en hierover voorafgaand aan de beursgang dus ook geen aangifte heeft gedaan.

Miljoenen weggesluisd naar Australië dankzij verdrag Nederland-Malawi

Operationeel manager van de Malawische beurs Kelline Christabel Kanyanga geeft in een reactie aan dat "deze transacties plaatsvonden in 2018, voor de beursgang van 2019. Daarom vallen ze buiten onze jurisdictie."

In 2014 verkocht Airtel Malawi zijn zendmasten aan Malawi Towers. De kosten werden niet direct overgemaakt, maar in de boeken bijgehouden als openstaande schuld. Op zijn beurt bouwde Airtel Malawi in de jaren daarna een schuld op bij Malawi Towers voor het gebruik van de zendmasten.

In 2018 werden beide schulden afgeschreven. De schuld van Malawi Towers aan grote broer Airtel Malawi was echter een stuk hoger dan andersom. De bedrijfsresultaten van Airtel Malawi kwamen hierdoor veel lager uit. Door de interne schuldkwijtschelding boekte Airtel Malawi in 2018 een belastbare winst van slechts 26.000 dollar.

Dubieus

De bedrijfsresultaten laten ook zien dat Malawi Towers in 2018 17 miljoen dollar leende van het Nederlandse moederbedrijf Bharti Airtel Malawi Holdings BV. Uit de boekhouding van de Nederlandse holding blijkt dit bedrag te zijn geleend van weer een ander onderdeel van de Airtel-groep, en daarna met verhoogd rentetarief uitgeleend aan Airtel Malawi. De Nederlandse holding bleek eind 2018 slechts 7 miljoen dollar aan reserves te bezitten.

Op voorwaarde van anonimiteit legt een financieel expert uit dat het erop lijkt dat het Nederlandse moederbedrijf in 2018 een grote dividenduitkering kreeg van Airtel Malawi, en in 2019 een deel hiervan weer uitleende aan Malawi Towers. Hieraan verdiende

de Nederlandse holding 1,39 miljoen dollar aan rente. Volgens de expert is deze rentebetaling in Malawi aftrekbaar van de belasting. "Het komt erop neer dat het Nederlandse Bharti Airtel een belastingvoordeel krijgt omdat het geld leent aan zijn eigen dochter."

Uit de boekhouding van Airtel Malawi blijkt dat het bedrijf geld leent van de Bank of America tegen 3 à 4 procent rente. De rente die Malawi Towers aan het Nederlandse moederbedrijf betaalt, ligt tussen de 6 en 7 procent. Airtel Malawi geeft in een reactie aan dat de kosten van deze lening alsnog veel lager zijn dan de lokale tarieven. "Daarom", aldus de woordvoerder, "betaalt Airtel Malawi aanzienlijk meer vennootschapsbelasting dan wanneer het een hogere rente had moeten betalen over een lokaal aangegane lening."

De boekhouding laat ook zien dat er in 2019 3,3 miljoen dollar aan beheervergoedingen aan de Nederlandse holding is betaald; bijna 10 procent van de brutowinst. Per e-mail laat pr-manager Chavula weten dat deze vergoeding is betaald voor "het uitstippelen en uitvoeren van de lokale strategie". Zij voegt toe dat "de Airtel-groep zich in elke jurisdictie volledig houdt aan de regels op het gebied van *transfer pricing*". Chavula doet daarmee op interne verrekenprijzen voor de levering van goederen of diensten binnen onderdelen van een en hetzelfde bedrijf. Deze tarieven mogen niet te hoog of te laag zijn. Op de vraag waaruit de 'beheer- en managementdiensten' in Nederland voor Airtel Malawi dan bestaan, gingen bij Chavula de luiken dicht.

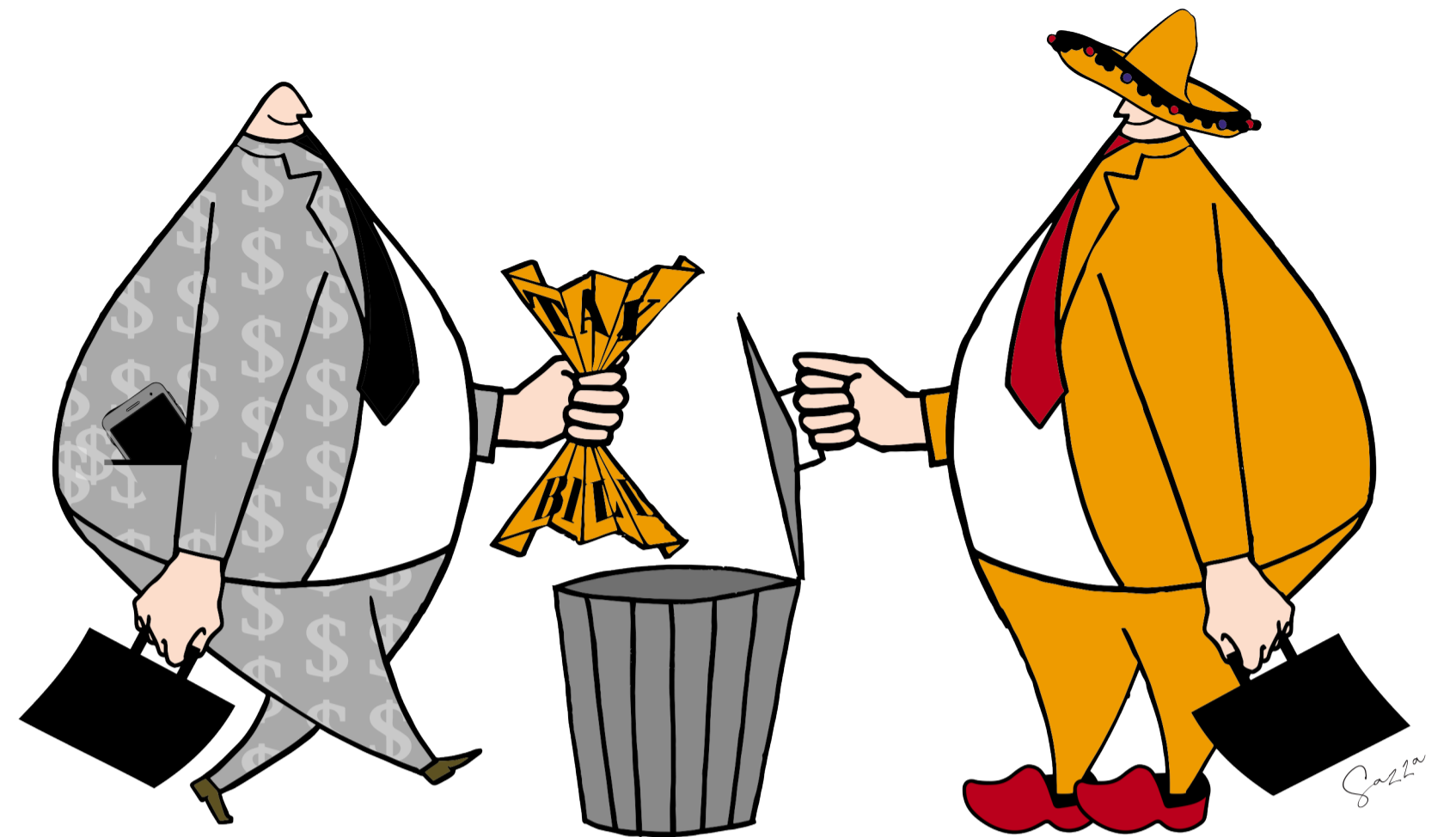
De Malawische belastingdienst (MRA) weigerde commentaar te geven op grond van de geheimhoudingsplicht. Opmerkelijk genoeg ging diezelfde MRA in oktober 2020 een samen-

werking aan met Airtel Money, een lokale afdeling van Airtel Malawi. De MRA wil dat de Malawische belastingbetaler aangifte kan doen via het virtuele platform van Airtel Malawi. "Wij laten geen middel onbenut om naleving van de belastingplicht te bevorderen", aldus Steve Kapoloma van de MRA.

Belastingverdrag

Bilaterale belastingverdragen moeten voorkomen dat een bedrijf dubbel wordt belast. Door dit soort verdragen liep Malawi zelf echter de afgelopen vijftig jaar miljarden Malawische Kwacha mis, zeker honderden miljoenen euro's. Soms maken bepalingen in belastingverdragen namelijk de weg vrij voor het bedrijfsleven om belasting te ontwijken.

Zo bemoeilijkt het belastingverdrag tussen Malawi en Nederland de vermogenswinstbelasting op aandelen en maakt het zeer lage tarieven op dividenduitkeringen mogelijk. Rentebetalingen en 'beheervergoedingen' zijn vrijgesteld. Bedrijven van over de hele wereld die actief zijn in Malawi én 'aanwezig' in Nederland, kunnen hiervan gebruikmaken. Zo onthulde Action Aid Malawi in 2016 dat Malawi rond de 27 miljoen dollar aan belastinginkomsten was misgelopen door toedoen van het inmiddels failliete Paladin. Dankzij het verdrag tussen Nederland en Malawi wist dit Australische mijnbouwbedrijf geld uit Malawi via een brievenbusfirma in Nederland weg te sluisen naar Australië.

Journalistiek tegen een gebroken systeem

Collins Mtika vindt er geen doekjes om. Al in de titel van zijn artikel over belastingontwijking door telecombedrijf Airtel noemt hij Nederland een belastingparadijs. Mtika's onderzoek legde voor miljoenen aan verdachte transacties bloot. Nederland blijkt een belangrijke spil in het netwerk van holdings die het bedrijf heeft opgezet om belasting te ontwijken.

Tijdens een Zoom-gesprek laat Mtika geen twijfel bestaan over de dubieuze Nederlandse rol in het mondiale financiële stelsel: "Het is algemeen bekend dat Nederland een belastingparadijs is. Talloze multinationals hebben holdings in Nederland die arme landen als Malawi beroven van inkomsten en hulpbronnen." Bij deze duidelijke taal hoort een al even duidelijke boodschap: "Wij kunnen vanuit hier in Malawi de private en publieke sectoren ter verantwoording te roepen", legt Mtika uit. "Ons doel is bijdragen aan sociale rechtvaardigheid en een veilige, eerlijke en welvarende samenleving."

Waar Mtika zich richtte op Airtel Malawi, onthulde *de Volkskrant* eind 2020 dat Airtel Oeganda in drie jaar tijd bijna 200 miljoen dollar naar Nederland liet stromen, waarmee het naar schatting ruim 25 miljoen dollar aan belasting omzeilde.

Nieuws maken

Collins Mtika werkt al bijna twintig jaar in de journalistiek. Hij publiceerde onder andere in de Zuid-Afrikaanse *Mail & Guardian* en de grootste krant van zijn thuisland Malawi, *The Times Group*. Aan het begin van zijn carrière werkte Mtika korte tijd als verslaggever, maar al snel begon hem dit tegen te staan. "Als je verslaggeving doet, leun je zwaar op verklaringen van bedrijven, persconferenties of uitspraken van politici en de reacties daarop. Dat was niet wat ik wilde doen."

Mtika besloot het anders aan te pakken. Hij wilde het nieuws niet alleen brengen, maar ook maken. Hij stortte zich op de onderzoeksjournalistiek en richtte samen met acht andere Malawische journalisten in 2003 het Centre for Investigative Journalism Malawi (CIJM) op, in Malawi de enige organisatie in haar soort. Op de vraag hoeveel onderzoeksjournalisten er in Malawi actief zijn, is Mtika een paar seconden stil. Hij lijkt ze in zijn hoofd af te gaan. "Ik denk tien, op de ongeveer achthonderd journalisten in het land."

Het CIJM en de Malawische onderzoeksjournalistiek moeten dus van ver komen. Maar Mtika en zijn collega's zijn vastberaden. "Onderzoeksjournalistiek is essentieel om een corrupt en gebroken systeem te veranderen en de private en publieke sectoren ter verantwoording te roepen", legt Mtika uit. "Ons doel is bijdragen aan sociale rechtvaardigheid en een veilige, eerlijke en welvarende samenleving."

Het CIJM is een *non-profit*. Het heeft geen reclame op de site en wordt voornamelijk draaiende gehouden door journalistieke fondsen. Op dit moment kunnen twee journalisten voltijds bij het centrum werken. De anderen, zo'n twintig journalisten in totaal, vullen

hun inkomen aan met werk voor andere Malawische en internationale media.

Ook het gebrek aan betrouwbare informatie vanuit de overheid maakt onderzoeksjournalistiek in Malawi moeilijk. "De overheid denkt vaak dat onderzoeksjournalisten spionnen en vijanden zijn." Desondanks vond Mtika ook daar uiteindelijk mensen die willen handelen in het publieke belang. "Zelfs in deze gecorrumpeerde omgeving willen genoeg betrouwbare bronnen de waarheid naar buiten brengen."

De arm van Airtel

Tijdens het onderzoek naar Airtel kwam een ander probleem aan de oppervlakte. De telecomreus is zo diep in de vezels van de Malawische samenleving doorgedrongen, dat weinigen het bedrijf publiekelijk durven bekritisseren. De arm van Airtel reikt zelfs tot enkele financiële experts die Mtika vergeefs probeerde te benaderen. Velen waren niet van plan hun eigen glazen in te gooien door *on the record* bij te dragen aan het blootleggen van Airtels corrupte praktijken.

De laatste horde in dit onderzoek bleek er één te veel: lokale media overtuigen het artikel te publiceren. Aan de kwaliteit of het belang van het onderzoek lag het zeker niet. Mtika legt uit wat er aan de hand was: "We hebben hier een klein medialandschap en Airtel koopt veel advertentieruimte. Het is een grote investeerder met diepe zakken." Mtika wist redacties niet op andere gedachten te brengen. Door plaatsing op de CIJM-website en verspreiding via sociale media, worden mensen in Malawi toch bereikt. Bovendien nemen media in Mozambique en Lesotho het over.

Obsessie

Mtika is altijd bijzonder geïnteresseerd geweest in de multinationals die in Malawi opereren. "Ik spit al jaren de financiële jaarverslagen van bedrijven door op zoek naar *red flags* die wijzen op mogelijke belastingontwijking of illegale geldstromen." Hij noemt het gekscherend een "obsessie", volgens hem ontstaan tijdens de trainingen bij Reuters International en Finance Uncovered. "Tel daarbij op dat Malawi volgens de Centrale Bank door dit soort financiële misdaden vorig jaar 400 miljoen dollar is misgelopen, en je begrijpt waarom ik naar Airtel wilde kijken."

Mtika hoopt dat als gevolg van zijn publicatie het bedrijf onder het vergrootglas van de belastingdienst komt te liggen. Dat is echter zeer de vraag, en zelfs dan valt te bezien of wordt overgegaan tot vervolging. "Malawi heeft een zwakke controle op het banksysteem, waardoor *red flags* weinig zichtbaar worden. En als het wel gebeurt, doet het Openbaar Ministerie heel lang over het onderzoek", aldus Mtika. Hij wijst erop dat zelfs als een onderzoek wordt afgerond, dit geen goede afloop garandeert. "Mocht het nodig zijn, dan zorgen de bedrijven met hun diepe zakken voor een gouden handdruk..."

Als Airtels praktijken daadwerkelijk mikpunt van de autoriteiten worden, kon er nog wel eens veel meer over het bedrijf naar buiten komen. Dat zou Mtika toejuichen, want hij vermoedt dat hij slechts op het puntje van de ijsberg is gestuit: "Ik heb niet de illusie dat ik alles wat Airtel heeft misdaan heb kunnen blootleggen."

SportPesa profiteert van gokmanie in Kenia

De sponsors van Everton worden door de Engelse voetbalclub geprezen voor het steunen van lokale liefdadigheidsinitiatieven. Maar er bestaan zorgen over de manier waarop een van de voormalige geldschietters – het Keniaans-Bulgaarse SportPesa – profiteert van een online gokmanie.

Door:
Lionel
Faull

David
Conn

Paul
Wafula

Atanas
Tchobanov

Nagenoeg niemand in het Verenigd Koninkrijk had gehoord van het Keniaans-Bulgaarse SportPesa toen het online gokplatform sponsordeals aanging met de Premier League-clubs Everton, Arsenal, Southampton en Hull City. Vervolgens werd SportPesa Evertons hoofdsponsor, en bleef dat van 2017 tot 2020.

Dominant

SportPesa is in 2014 in Nairobi opgericht door Bulgaarse investeerders en rijke, invloedrijke Kenianen. Binnen korte tijd werd het bedrijf dominant op de Keniaanse online gokmarkt. In het samenwerkingsverband achter SportPesa hebben de Bulgaren de gok- en technologische expertise ingebracht. De grootste Bulgaarse aandeelhouder, Guerassim Nikolov, verkaste in 1999 vanuit Sofia – waar hij een casino runde – naar Nairobi. Aantijgingen dat Nikolov zijn thuisland zou hebben verlaten na ondervraging door de politie in verband met een vermeend strafbaar feit, ontkent hij stellig.

De grootste Keniaanse aandeelhouder van SportPesa is Asenath Wacera Maina, wier overleden man burgemeester was van Nairobi en bevriend met president Uhuru Kenyatta. Een andere aandeelhouder, Paul Wanderi Ndung'u, is een bekende ondernemer en een van de grootste begunstigers van Kenyatta's Jubilee-partij. Na onophoudelijke lobby-inspanningen van

SportPesa en andere wedkantoren zag Kenyatta in juni 2017 af van zijn voor-nemen 35 procent belasting te heffen op gokwedenschappen om sport,

datzelfde jaar werden de licenties van een aantal wedkantoren, waaronder SportPesa, opgeschort omdat niet aan de belastingvoorschriften zou zijn

bedrijf maakt inkomsten of winsten in Afrika en het VK echter niet openbaar. Een woordvoerder noemt dit bedrag "een grove overschatting".

Het SportPesa-onderdeel dat is ingeschreven bij de Britse Kamer van Koophandel is het in 2017 opgerichte SportPesa Global Holdings, dat open is over zijn aandeelhouders en jaarrekeningen openbaar maakt. SportPesa is echter zo ingericht dat de gokinkomsten uit het VK niet hier belanden maar bij TGP Europe, verantwoordelijk voor SportPesa's dagelijkse bedrijfsvoering en offshore geregistreerd op het eiland Man (een belastingparadijs tussen het VK en Ierland). De eigenaren van TGP Holdings staan te boek als drie trusts op het eiland Man en eenje op de Britse Maagdeneilanden, eveneens een belastingparadijs. Informatie over de begunstigers van deze trusts is er niet.

Gokverslaving is in Kenia een diepgeworteld probleem

kunst en gezondheidszorg te bekostigen. Daarentegen introduceerde hij na zijn herverkiezing een percentage van slechts 15 procent voor de wedkantoren en 20 procent over de winst van individuele gokkers.

Gokverslaving is in Kenia met name onder jongeren een diepgeworteld probleem. Niet lang geleden waarschuwde de Keniaanse minister van Binnenlandse Zaken Fred Mwangi voor het stijgend aantal gokverslaafden en gerelateerde zelfmoorden. In mei 2019 deed hij een voorstel voor nieuwe regelgeving en in juli van

voldaan. SportPesa spreekt dit tegen en blijft operatief op basis van een rechterlijke beslissing.

Offshore

Wat de uitbreiding van het bedrijf naar het VK betreft liet de Bulgaar Ivaylo Bozoukov, SportPesa's hoogste strategiemanager, aan *The Guardian* weten dat die is gefinancierd met de winsten in Afrika. Insiders vertelden onderzoekerswebsite Finance Uncovered dat SportPesa in Kenia in 2018 meer dan een miljard dollar omzet draaide. Het

Omdat bedrijven geregistreerd op het eiland Man geen Britse belasting betalen of financiële overzichten openbaren, is niet bekend hoeveel inkomsten TGP en SportPesa genereerden met hun Britse activiteiten. TGP Europe was niet bereikbaar voor commentaar op vragen over zijn bedrijfsstructuur en belastingafracht. Een SportPesa-woordvoerder verklaarde dat het bedrijf "op een maatschappelijk verantwoorde manier te werk gaat en veel nadruk legt op de ontwikkeling van sport- en buurtinitiatieven. We voldoen aan alle Britse en Europese wettelijke vereisten [...]"

Hulp

Als niet-geïncentiseerd bedrijf droeg SportPesa echter geen geld af aan GambleAware, de door de industrie gefinancierde organisatie die hulp biedt aan gokverslaafden en voorlichting geeft. Een vrijwillige gedragscode schrijft voor dat bedrijven 0,1 procent van hun bruto-opbrengst doneren, maar uit de donateurslijst van 2018-2019 blijkt dat TGP Europe slechts 100 pond bijdroeg. "We hebben dit bij TGP aangekaart", verklaarde een SportPesa-woordvoerder. "Hierop verhoogde het bedrijf zijn jaarlijkse bijdrage naar 10.000 pond."

SportPesa's deals met Everton, Arsenal en Hull City zijn inmiddels ten einde, maar actiegroepen zoals Gambling with Lives zijn kritisch op de Engelse voetballerij die haar populariteit deels aan het gokwezen heeft verwanseld. Geen van de Engelse voetbalclubs die hun naam verbonden aan dergelijke wedkantoren wilde duidelijkheid geven over hoe en waarom ze met deze partijen in zee waren gegaan. Het enige dat woordvoerders van Everton en Arsenal meldden, is dat de clubs vooraf grondig checken met welke bedrijven zij partnerschappen aangaan.

Geduldig achter het geld aan

Cru, zo kan je het wel noemen. Of juist een meesterzet. Opmerkelijk in ieder geval: een in Nairobi gevestigd Bulgaars-Keniaans wedkantoor groeit dankzij de populariteit van Europees voetbal en een algehele Keniaanse gokgekte zo explosief, dat het zijn kans schoon ziet sponsor te worden in de Premier League. En passant tuigt het een structuur op om belasting te ontwijken en zijn financiële huishouding aan het zicht te onttrekken.

Ook Lionel Faull krabde zich achter de oren toen de onbekende naam SportPesa plotseling op het blauwe shirt van Everton prijkte. "Normaal gesproken komen die wedkantoren uit Azië of westerse landen, niet uit Afrika", vertelt de onderzoeksjournalist. Deze simpele constatering bleek het startschot van een langdurig onderzoek dat tot op de dag van vandaag loopt. Bij dit door Money Trail gesteunde project zijn verschillende journalisten betrokken, maar Faull werkte als enige aan alle stukken mee. Twee keer reisde hij af naar Nairobi (zijn geboorteplaats) en omliggende gebieden om met eigen ogen de desastreuze gevolgen van gokken op de Keniaanse maatschappij te aanschouwen.

Voor het eerste (hier opnieuw gepubliceerde) artikel in *The Guardian* zocht Faull contact met de bekende Britse voetbaljournalist David Conn en – vanwege de Bulgaarse achtergrond van SportPesa – met Atanas Tchobanov, een gevierde Bulgaarse onderzoeksjournalist. Drie vervolgstukken schreef Faull samen met Paul Wafula van de Keniaanse krant *Daily Nation*: een voorbeeld van de journalistieke 'Noord-Zuid-samenwerking' die wordt gestimuleerd door Finance Uncovered, het journalistencollectief waarvan Faull deel uitmaakt.

Faull legt uit dat Finance Uncovered in samenwerking met Free Press Unlimited speciale trainingen voor journalisten organiseert. "Follow the money-journalistiek", zo typeert Faull zijn tak van sport. Afrikaanse landen hebben zijn bijzondere belangstelling, ook omdat hij er zijn jeugd doorbracht en zijn carrière begon bij de *Mail & Guardian* in Zuid-Afrika. Daar sloot hij zich in 2011 aan bij het vooraanstaande non-profitonderzoeksteam amaBhungane en verdiepte zich onder meer in de verkwistende staatsuitgaven aan het privéhuis van toenmalig president Jacob Zuma.

Later was Faull onder andere betrokken bij het ontsluiten van de geruchtmakende Panama Papers, die de rijken der aarde en hun belastingparadijzen

in de schijnwerpers zetten. De grootste uitdaging in zijn werk? "Het achterhalen van informatie over ondernemingen in jurisdicties waar weinig transparantie is", zegt hij. Ontleden hoe een bedrijf is gestructureerd vergt slim speurwerk, vasthoudendheid en geduld. Toen het eerste artikel over SportPesa in *The Guardian* verscheen, had Faull bijvoorbeeld nog geen benul van het bestaan van SPS Sportsoft.

Dit Britse bedrijf, onderdeel van SportPesa Global Holdings, levert de software waarmee het toenmalige moederbedrijf Pevans East Africa in Kenia SportPesa's digitale gokinfrastructuur in de lucht hield. Voor deze dienstverlening betaalde Pevans jarenlang tientallen miljoenen euro's aan SPS – geld haast uitsluitend afkomstig uit de zakken van Keniaanse gokkers, dat in Kenia dus niet werd belast en in het Verenigd Koninkrijk relatief laag. Dankzij een verdrag tussen het VK en Kenia ter voorkoming van dubbele belasting, spaarde SportPesa daarbovenop nog eens een flink bedrag uit.

Bescheiden

In een van de vervolgartikelen doen Faull en Wafula deze lucratieve constructie uitgebreid uit de doeken. In een ander verhaal uit de reeks tonen ze aan dat Peter Kihanya Muiruri, een neef van president Kenyatta, aandeelhouder is van drie bedrijven die onderdeel zijn van de SportPesa-groep. Opvallend, want het was Kenyatta zelf die kort na invoering een einde maakte aan een wet op basis waarvan 20 procent accijns op gokweddenschappen werd geheven.

Over de impact van zijn berichtgeving blijft Faull bescheiden: "Die invloed is nooit één op één aan te wijzen." Feit is dat de onthullingen geen reclame waren voor het wedkantoor. En kort voor het verschijnen van het artikel in *The Guardian* werden zowaar de licenties van 27 wedkantoren in Kenia, waaronder SportPesa, ingetrokken omdat niet aan belastingverplichtingen zou zijn voldaan. Een groot mediaoffensief hiertegen van SportPesa mocht vervolgens niet baten.

Door de ingetrokken licentie kwam aan alle sponsordeals van SportPesa in zowel Afrika als de Premier League een einde. In oktober 2019 moest het bedrijf zijn activiteiten in Kenia noodgedwongen staken. In oktober 2020 wakte SportPesa's CEO Ronald Karuri de slapende reus weer tot leven, door hem onder te brengen bij zijn bedrijf Milestone Games, die een wedkantoorlicentie had bemachtigd. Deze licentie werd binnen een mum van tijd echter weer ingetrokken door de hoogste rechter in het land. Een nieuwe zitting moet een dezer dagen uitwijzen of en hoe er een einde komt aan dit juridische getouwtrek.

Aan ontwikkelingen geen gebrek, dus Faull werkt verder. Wellicht komt hij

nog met onthullingen over de grootste aandeelhouder van het wedkantoor, Guerassim Nikolov. De Bulgaar werkte zich op als croupier in een casino in Sofia, maar de precieze ins en outs van het ontstaan van zijn wereldwijde gokimperium zijn nog niet volledig blootgelegd.

Tegenbeweging

Faull twijfelt er niet aan dat "SportPesa de gokcrisis in Kenia de afgelopen jaren flink heeft verergerd". Er is in het land evenwel een tegenbeweging ontstaan: de Gaming Awareness Society of Kenya. GASK is in 2019 opgericht door Nelson Bwire, die in zijn studententijd zoveel geld uitgaf aan weddenschappen dat hij er bijna aan ten onder ging. Bwire begon onderzoek te doen naar gokgedrag onder zijn medestudenten en voorlichting te geven. Dit mondde uit in GASK, een ngo die met steun van Oxfam Novib in 2020 is geprofessionaliseerd, gegroeid en in heel Kenia actief is.

Met de omvangrijke campagne 'Beware of Dangers of Gambling' trokken GASK-campagnevoerders langs scholen, universiteiten en voetbaltoernooien. Naar eigen zeggen zorgde dit grassrootsactivisme ervoor dat overal in het land de discussie over gokken is aangewakkerd. Concrete beleidsvoorstellen leidden er bovendien toe dat de Keniaanse regering afzag van wetgeving die belasting op gokken zou verlagen. In plaats daarvan werd striktere wetgeving over promotie van gokken ingevoerd.

Ook veel Europese overheden treden strenger op. En dat is nodig volgens Faull: "In het Verenigd Koninkrijk is gokken een groot probleem." Tijdens en rond voetbalwedstrijden is reclame van gokkantoren 70 procent van de tijd te zien. Door de regering ingestelde commissies adviseerden vorig jaar dit type sponsoring te verbieden.

Een dergelijke ban wordt vanaf volgend seizoen in Italië en Spanje van kracht. In Nederland is de tendens omgekeerd. Als mouwsponsor van tien eredivisieclubs mag Toto hier momenteel als enige sportweddenschappen legaal aanbieden. Daarin komt per 1 maart verandering: dan wordt de markt geïncubiseerd en zijn de logo's van grote buitenlandse wedkantoren hier vrijwel zeker langs de sportvelden te zien.

Wat dat betreft is het niet ondenkbaar dat SportPesa zijn aandacht verlegt naar Nederland. Duidelijk is echter dat het bedrijf na gouden jaren de wind niet mee heeft. Als het aan de campagnevoerders van GASK ligt, behouden zij het momentum en waait de wind voortaan alleen nog maar in hun voordeel.

De Amerikaanse oliegi-gigant ConocoPhillips probeerde met juridische stappen uit te komen onder het betalen van vermogenswinstbelasting in Vietnam. De zaak legde een weinig bekende vorm van belastingontduiking bloot. "Veel van dit soort zaken hebben tot doel arme landen op de knieën te krijgen."

Oliereus ConocoPhillips betaalt Vietnam alsnog vermogenswinstbelasting

Het Amerikaanse oliebedrijf ConocoPhillips heeft eindelijk belasting betaald aan Vietnam over een winst van 896 miljoen dollar uit de verkoop van twee olievelden in 2012. De multinational keerde op zijn schreden terug na beschamende juridische stappen en veel internationale kritiek.

Conoco's 'capitulatie' volgt op de onthulling van Finance Uncovered in 2018 dat het bedrijf een obscure Britse wet probeerde te gebruiken om in Vietnam onder een aanslag van 179 miljoen dollar vermogenswinstbelasting uit te komen. Het bedrijf bevestigt dat het eind 2019 heeft geschikt met

de Vietnamese overheid, maar weigert te zeggen voor hoeveel; naar verluidt gaat het om minder dan die 179 miljoen. Eerder gaf Conoco aan dat het "iedere poging van Vietnam om over de desbetreffende transactie belasting te heffen met alle mogelijke juridische middelen zou aanvechten". Nu

verklaart een woordvoerder dat "er een constructieve dialoog heeft plaatsgevonden en we blij zijn dat de zaak is opgelost". Volgens bronnen met kennis van de zaak wil het bedrijf hiermee meer negatieve publiciteit voorkomen. De meeste aandacht voor internationaal fiscaal misbruik gaat naar

Door:
Nick Mathiason

George Turner

Conoco's 'capitulatie' volgde op een onthulling van Finance Uncovered

venootschapsbelasting. Het geschil tussen Conoco en Vietnam raakt echter een andere, nog nauwelijks onderzochte vorm van belastingontwijking door multinationals: vermogenswinstbelasting. Finance Uncovered, dat dit onderzoekt in samenwerking met journalisten in Duitsland, Namibië en Oeganda, legde in vier verschillende onderzoeken in totaal 2,4 miljard dollar aan ontweken vermogenswinstbelasting bloot.

Olievelden

De verkoop van Conoco's olievelden in Vietnam zat ingewikkeld in elkaar. Een Britse dochteronderneming van Conoco verkocht twee bedrijven – ConocoPhillips Gama en ConocoPhillips Cuu Long – aan een ander Brits bedrijf dat weer in handen is van de Brits-Franse oliemaatschappij Perenco. Uit jaarrekeningen gedeponeerd bij de Britse Kamer van Koophandel blijkt dat de enige activa die ConocoPhillips Gama en ConocoPhillips Cuu Long in handen hadden, de olievelden in Vietnam in waren.

Volgens de jaarrekeningen verkocht Conoco de bedrijven voor 1,3 miljard dollar, waarover het 896 miljoen dollar winst maakte. Verscholen in de details van de jaarrekeningen valt te lezen dat het bedrijf hierover geen vermogenswinstbelasting betaalde. Dit kon door de 'substantiële aandeelhoudersvrijstelling' die in het Verenigd Koninkrijk van kracht is: de verkoop van dochterondernemingen is niet onderhevig aan vermogenswinstbelasting in het VK. "De verkoop vond plaats tussen twee in het VK opgerichte en zetelende entiteiten zonder belastingplicht in Vietnam. Op basis daarvan is aan dit land geen belasting verschuldigd", verklaarde een woordvoerder in 2018. De vermogenswinstbelasting mag dan niet van toepassing zijn in het VK, op basis van het belastingverdrag tussen het VK en Vietnam had Vietnam er echter wel degelijk recht op.

Toen Vietnam aankondigde die belasting te zullen innen, stapten Conoco en Perenco naar de VN-Commissie voor Internationaal Handelsrecht, waar partijen terecht kunnen voor arbitrage. Dit lichaam is gezaghebbend maar nagenoeg onbekend, en bovendien controversieel: het is omgeven met zoveel geheimzinnigheid dat zelfs datum en locatie van zittingen niet openbaar zijn. Het is ongebruikelijk dergelijke geschillen op deze manier te beslechten, en dit schiep voor arme landen een zorgelijk precedent. Want dergelijke rechtszaken kunnen – zeker bij verlies – gigantische juridische kosten met zich meebrengen.

Sarah-Jayne Clifton van de Jubilee Debt Campaign noemt het "buitensporig dat multinationals hun heil zoeken in een ongeschikte juridische procedure om Vietnam zover te krijgen af te zien van zijn belastinginkomsten. Veel van dit soort zaken hebben tot doel arme landen op de knieën te

krijgen. Dit hebben we eerder gezien met 'aasgierfondsen' waarbij bedrijven ontwikkelingslanden met onrechtvaardige schuldvorderingen achternazetten in rechtbanken over de hele wereld."

Miljarden

Het bezitten van aandelen in activa in een ander land staat bekend als *offshore indirect transfers*. Bedrijven passen deze methode op grote schaal toe om belasting over winsten uit activa zoals mijnen of olievelden te ontlopen. Dit tot woede van ontwikkelingslanden en ngo's die zich inzetten voor economische rechtvaardigheid.

"Er is een tendens waarbij de vermogenswinstbelasting steeds verder wordt verlaagd", verklaart Mae Buenaventura van de Asian Peoples' Movement on Debt and Development. "Dit is een progressieve belasting die van toepassing is op degenen met rijkdom en bezittingen. Het naar beneden brengen van de tarieven komt enkel hun ten goede en draagt bij aan meer ongelijkheid."

"Waar rijken worden gepaaid met belastingvoordelen schieten publieke uitgaven aan basale sociale voorzieningen ernstig tekort. Het geld dat landen mislopen had kunnen worden besteed aan gezondheidszorg, onderwijs, water- en elektriciteitsvoorziening en andere zaken die nodig zijn voor een waardig leven", aldus Buenaventura.

"De ogenschijnlijke aftocht van ConocoPhillips is een welkome ontwikkeling. Niet in de laatste plaats voor de belastinginkomsten van Vietnam, waar miljoenen mensen in extreme armoede leven", zegt Alex Cobham, algemeen directeur van het internationale Tax Justice Network. "Maar er is geen reden te denken dat hiermee een einde komt aan offshore indirect transfers. De afgelopen jaren werd dankzij enkele geruchtmakende zaken meer duidelijk over dit fenomeen. De misgelopen inkomsten die Finance Uncovered in kaart bracht, lopen in de miljarden dollars."

Belastingexperts gaan ervan uit dat Vietnam blijvende gevolgen ondervindt van deze vorm van belastingontwijking. Veel bedrijven die er investeren komen namelijk uit Singapore, en ook onder het belastingverdrag tussen Vietnam en Singapore wordt de vermogenswinstbelasting ontzien. "Momenteel kunnen investeerders hun voordeel doen met honderden bilaterale belastingverdragen zoals die tussen Vietnam en Singapore. Dankzij dergelijke verdragen ontwijken ze vermogenswinstbelasting over de overdracht van activa", zegt Martin Hearson van het International Centre for Tax and Development. "Voor ontwikkelingslanden die buitenlandse investeringen effectiever willen belasten, moet het absolute prioriteit zijn dit soort problemen in belastingverdragen op te lossen."

Baanbrekend speurwerk

Welgeteld één publicatie van George Turner en Nick Mathiason van Finance Uncovered was genoeg om ConocoPhillips op de knieën te dwingen. De Amerikaanse oliegi-gigant zag niet alleen af van een rechtszaak tegen Vietnam, ook betaalde het bedrijf een geschatte tachtig miljoen dollar aan achterstallige belastingen.

Pioniers

Ze zeggen het met het kenmerkende Britse gevoel voor onderkoelheid, maar enige trots kunnen ze niet verhullen. George Turner en Nick Mathiason legden een nieuw deelgebied voor financiële onderzoeksjournalistiek bloot: ontwijking van de *Capital Gains Tax*, de vermogenswinstbelasting. "De afgelopen drie jaar brachten we voor 2,5 miljard euro aan ontweken belasting in kaart."

Jaren geleden richtten Mathiason en Turner gezamenlijk Finance Uncovered op, een in Londen gevestigd platform voor financiële onderzoeksjournalistiek. Naast het publiceren van verhalen over belastingontwijking, witwassen en corruptie geeft de organisatie trainingen waaraan tot nu toe ruim vierhonderd journalisten uit negentig landen meededen.

De focus op vermogenswinstbelasting ontstond in 2017. Tijdens een bijeenkomst van Public Services International, de internationale koepel van vakbonden voor openbare diensten, stapte de Oegandese academicus Everline Aketch op hen af. "Ze wilde meer weten over het enige Oegandese elektriciteitsbedrijf, Umeme", vertelt Mathiason. "Dat was in handen van de Britse investeerder Actis, maar die had het kort daarvoor naar de beurs gebracht. Aketch was benieuwd wat de verkoop de Oegandese schatkist had opgeleverd. Wij kwamen erachter dat die 38 miljoen dollar aan belastingen was misgelopen door de manier waarop Actis de verkoop had georganiseerd."

Trucs

Het Oegandese onderzoek bracht een vorm van belastingontwijking aan het licht die niet eerder was onthuld. Volgens de journalisten passen bedrijven telkens een net iets andere truc toe, maar blijft de dynamiek hetzelfde. Bedrijf A heeft een bezit dat flink in waarde is gestegen, en wil dat met winst verkopen aan bedrijf B. Normaal

gesproken moet over de meerwaarde belasting worden betaald, maar in bepaalde landen en onder bepaalde omstandigheden niet. Deze 'omstandigheden' worden niet bij toeval ontdekt, maar door legers bedrijfsjuristen in kaart gebracht. Bedrijven weten dus precies waar en hoe ze een holding moeten vestigen en wat deze in bezit moet hebben. Dit gebeurt vaak lang voordat überhaupt sprake is van verkoop.

Bij de verkoop van de Vietnamese olie-licentie aan het Frans-Britse Perenco, zorgde ConocoPhillips dat de licentie was ondergebracht in een holding in het Verenigd Koninkrijk. Ook Perenco staat in het VK geregistreerd. Het gevolg: de transactie van de olie-licentie gebeurt technisch volledig op Britse bodem. Een Conoco-woordvoerder kon daarom met droge ogen beweren dat Vietnam niks te maken had met deze transactie.

Omdat ConocoPhillips naast een papieren aanwezigheid ook 'echte' activiteiten ontplooit in het VK – het boort naar olie in de Noordzee – kon het bovendien gebruikmaken van een maas in de Britse wet die bedrijven in het VK vrijstelt van vermogenswinstbelasting.

Twee boemerangs

Vietnam liet het er niet bij zitten. Op basis van het belastingverdrag tussen Vietnam en het VK redeneerde het dat ConocoPhillips gewoon belasting moest betalen. Op basis van weer een ander verdrag – het *investerings*-verdrag tussen Vietnam en het VK – ging Conoco in de aanval.

Het bedrijf dacht slim te zijn door een arbitragezaak aan te spannen, maar dit kwam al snel als een boemerang terug. Het bracht George Turner namelijk voor het eerst op het spoor van de zaak. Hij besloot de financiële jaarverslagen van ConocoPhillips na te pluizen. Turner: "Simpel gezegd bleek dat er een transactie was van 1,3 miljard dollar waarover ConocoPhillips 896 miljoen dollar winst had behaald, maar geen cent belasting had betaald."

Het feit dat dit allemaal in het Verenigd Koninkrijk plaatsvond, was voor het onderzoek bijzonder handig. De Britse wetgeving voor financiële openbaarheid is degelijk en ook bedrijven zonder beursnotering publiceren uitgebreide financiële rapportages. Het was ConocoPhillips' tweede boemerang. "Door deze transactie onder het Britse recht te plaatsen konden ze belastingen ontwijken, maar stelden ze zich ook bloot aan ons onderzoek", aldus Turner. "In feite gaven ze ons de antwoorden die we zochten."

ConocoPhillips driipt af

Na publicatie van het verhaal in *The Guardian* ging het snel bergafwaarts met Conoco's rechtszaak. Dat kwam niet in de laatste plaats door werk van maatschappelijke organisaties in onder meer Vietnam zelf. Zoals van Nguyen Thu Huong, die is opgeleid als econoom en sinds 2004 werkt voor Oxfam in Vietnam. Al jaren strijdt zij voor een eerlijke belastingafdracht van bedrijven die in haar land actief zijn.

Huong en haar collega's hadden de Vietnamese overheid er herhaaldelijk op gewezen dat mazen in regelgeving belastingontwijking mogelijk maakten. Maar pas bij deze zaak werden de waarschuwingen serieus genomen. Met de resultaten van het speurwerk van Finance Uncovered konden Huong en anderen de druk op ConocoPhillips opvoeren en de Vietnamese overheid proberen te bewegen de mazen in de wet te dichtten. Dat is voor een belangrijk deel gelukt. Huong: "Na dit geval luisterde de overheid."

Als geen ander weet Huong dat ConocoPhillips lang niet het enige bedrijf is dat gebruikmaakte van de *loopholes*. "Elk bedrijf kon dat doen, in het bijzonder buitenlandse investeerders. Het gaat om geld dat de Vietnamese staat toebehoort en waarmee veel publieke voorzieningen kunnen worden bekostigd."

De internationale ophef na de publicatie deed de reputatie van ConocoPhillips geen goed. In januari, een klein jaar na de stap naar de rechter, staakte het de zaak en sloot een deal met de Vietnamese overheid. Het overeengekomen bedrag is nooit bekendgemaakt, maar volgens schattingen gaat het om zo'n 80 miljoen dollar, minder dan de helft van de oorspronkelijke aanslag. Mocht dit bedrag kloppen, dan is ConocoPhillips nog goed weggekomen.

Vanuit journalistiek oogpunt was het in ieder geval een triomf: een artikel van nog geen duizend woorden dat 80 miljoen dollar oplevert. Wie dit afzet tegen de standaardprijs van 30 à 40 cent per woord, zal zich afvragen waarom het zo moeilijk is geld te vinden voor onderzoeksjournalistiek. "Blijkbaar is er een kloof tussen wat financiële onderzoeksjournalistiek oplevert en bij wie het terechtkomt", zegt Turner met een knipoog. "Niets ten nadele van Vietnam natuurlijk, maar met dit geld zou Finance Uncovered jaren vooruit kunnen."

West-Afrika betaalt de tol van Europese cocaïne-verslaving

Door:
Daan
Bauwens

Nicholas
Ibekwe

Het stoffige Gonzagueville is een van de armste wijken van de Ivoiraanse havenstad Abidjan. Onze contactpersoon heeft een bezoek geregeld aan een *fumoir* in de wijk, een van de honderden rookruimtes waar Ivoiraanse mannen cannabis, crack of heroïne kopen en gebruiken.

Om naar binnen te mogen heb je toestemming nodig van de Babatché ('machtige vader'). Die zorgt niet alleen dat zijn *fumoir* bevoorradt wordt, maar ook dat zijn gebruikers geen overlast veroorzaken. Hij doet schenkingen aan de buurtschool en onderhoudt goede relaties met de politie of de gendarmerie, die elke dag langskomen voor hun commissie. Wie de hand van de Babatché heeft gedrukt, zou niets mogen overkomen.

In de hoofdstraat van Gonzagueville worden we opgepikt door iemand die de Babatché heeft gestuurd. Na tien minuten lopen komen we op een open plek tussen de huizen. Onder een baobab staat een geïmproviseerde tent,

Hij wordt Highway 10 genoemd: de drugssmokkelroute over de tiende breedtegraad van Zuid-Amerika naar West-Afrika. Op doorvoer naar Europa blijven er vele tonnen harddrugs achter in Ivoorkust, waar ze enorme schade aanrichten. "Wanneer groeperingen de hand leggen op de handel, volgen geweld en politieke instabiliteit."

afgeschermd met een paarse doek en bamboe gordijnen. Voor de ingang drie jonge mannen. In chique kleren verdelen ze zakjes witte cocaïne.

Binnen zitten twintig oudere mannen met bloeddoorlopen ogen en bruine tanden. Op tafel een gebroken spiegel.

De mannen delen een joint van twintig centimeter en bekijken ons met een mix van gastvrijheid en argwaan. Een man met grijze baard en pet prevelt: "Als ik kies om te roken, doe ik dat. Je maakt je eigen keuzes, doet wat je moet doen, goed of slecht."

markt, en eentje in het centrum van Abidjan heeft een binnentuin met wietplantage.

Recent onderzoek van Médecins du Monde toont aan dat tbc vijftig maal en hiv bijna driemaal zoveel voorkomt in *fumoirs* als erbuiten. Dat laatste komt volgens de ngo-medewerkers die we spraken door het grote aantal mannelijke sekswerkers daar. Onze contactpersoon bevestigt: "Ieder heeft zijn eigen verhaal, maar vaak bieden klanten een hoop meer geld als je ermee akkoord gaat samen met hen te snuiven."

Neveneffect

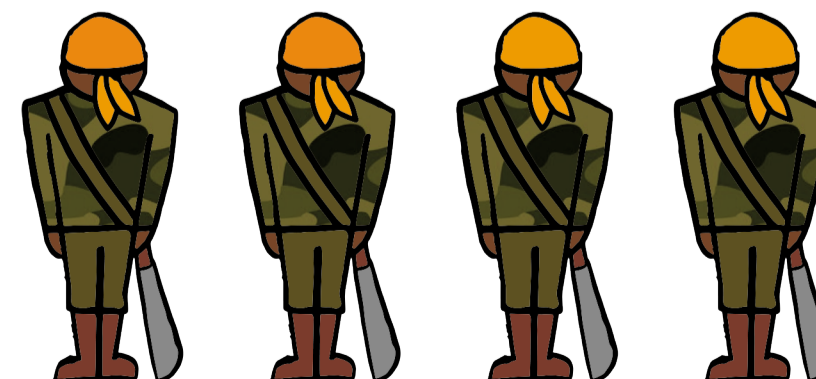
De wildgroei van *fumoirs* in Abidjan is volgens velen een neveneffect van de tonnen cocaïne die jaarlijks in de haven aankomen. Het grootste deel vaart door naar Europa, maar wat achterblijft moet aan de man worden gebracht. Sommigen beweren dat het aantal *fumoirs* in de stad meedeint met de Europese vraag. De naar

schattig honderden *fumoirs* vormen een netwerk van gebruiks- en verdeelcentra voor crack en - voor wie het kan betalen - *pure blanche*, witte cocaïne. De prijsverschillen weerspiegelen de enorme kloof tussen arm en rijk: een portie crack kost omgerekend drie euro, een gram cocaïne bijna zeventig.

Naast Abidjan zijn ook Dakar, Bissau, Cotonou en Lomé tussenstops voor cocaïne op weg naar Europa. De route

Minstens een derde van de cocaïne in transit zou achterblijven in West-Afrika

Crack geeft een snelle rush, gevolgd door een diepe crash. Het is de meest verslavende vorm van cocaïne. Als kippen scharen de gebruikers zich rond twintig nieuwe dosissen die arriveren. Een van de jongeren die ons in de gaten houdt aan de ingang moet de Babatché zijn, maar we komen nooit te weten wie het is. *Fumoirs* kunnen soms wel driehonderd verslaafden tegelijk ontvangen. Sommige doen tegelijk dienst als groente- of kippen-

Money Trail

Journalistiek onderzoek naar illegale geldstromen is vaak lang, moeilijk en complex. Het kan zelfs gevaarlijk zijn. Money Trail levert praktische vaardigheden en tools voor journalisten en activisten over de hele wereld die belastingmisbruik, witwassen en corruptie willen onderzoeken.

Money Trail is een samenwerking tussen Finance Uncovered, Free Press Unlimited, Journalismfund.eu en Oxfam Novib.

Colofon

Tekstredactie

Jilles Mast
& Daniël de Jongh

Eindredactie

Jeroen Teitler

Illustraties

Saskia Stolz

Vormgeving

Sazza

Project Manager

Paul Groenewegen

Producer

Birgit Deuss

Media-advies & Inkoop

De Media Maatschap

Mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij

Deze bijlage valt niet onder de verantwoordelijkheid van de redactie/hoofdredactie van Trouw.

Finance: Uncovered

Finance Uncovered (Londen) is een platform voor onderzoeksjournalistiek dat werkt volgens het 'Follow the Money'-principe. Deze non-profitorganisatie helpt journalisten en activisten bij het onderzoeken van illegale geldstromen en het schrijven over financieel onrecht.

De afgelopen acht jaar leidde Finance Uncovered 409 journalisten en activisten op uit meer dan negentig landen. Per jaar verschijnen zo'n dertig impactvolle verhalen die worden gepubliceerd in samenwerking met BBC, Al Jazeera, het Internationaal Consortium van Onderzoekjournalisten, OCCRP en *The Guardian*, en met kleine onderzoekscentra in Afrika en Azië.

Het Money Trail-project raakt het hart van het werk van Finance Uncovered. De organisatie traint journalisten om witwaspraktijken te ontrafelen en onthullen. Belastingontwijking door multinationals en andere financiële misstanden passeren de revue, met analyse van jaarrekeningen en geldstromen van en naar belastingparadijzen. De trainers werken onder meer bij *The Guardian*, Yale en de *Financial Times*. Na de training coacht Finance Uncovered cursisten bij het schrijven van artikelen.

Toegang tot onafhankelijk nieuws kan levens redden. Met die missie helpt Free Press Unlimited lokale journalisten hun publiek te voorzien van betrouwbare en onafhankelijke informatie. Informatie waarmee mensen invloed kunnen uitoefenen op hun levensomstandigheden en de juiste beslissingen kunnen nemen. Neem de onderzoeksjournalistiek: een essentieel controlemechanisme om corruptie en andere misstanden aan het licht te brengen.

De journalistiek bevindt zich wereldwijd in een crisis. In 2020 werden 274 journalisten gevangengenomen en 128 journalisten verbaal of fysiek aangevallen vanwege hun werk. Juist onderzoeksjournalisten die gevoelige informatie onthullen, vaak over mensen in hooggeplaatste posities, lopen risico. Dit soort bedreigingen leidt tot zelfcensuur. Het bevorderen van fysieke, juridische en digitale veiligheid loopt daarom als een rode draad door het werk van Free Press Unlimited, onder meer via een noodfonds voor journalisten die bijvoorbeeld juridische bijstand nodig hebben. In het Money Trail-project verzorgde Free Press Unlimited trainingen in digitale veiligheid voor 125 journalisten.

Journalismfund.eu is een onafhankelijke non-profitorganisatie die grensoverschrijdende onderzoeksjournalistiek ondersteunt. Op die manier wil het de democratie in Europa versterken. Een gezonde democratie drijft immers op een goed geïnformeerd debat. Onafhankelijke onderzoeksjournalistiek is daarvoor een essentiële voorwaarde.

Journalismfund.eu werd in 1998 opgericht en heeft programma's op drie continenten. Het stelt werkbeurzen ter beschikking waarmee journalisten zich kunnen toelopen op minder hapklare of langer lopende onderzoeken. Het stimuleert in het bijzonder grensoverschrijdende journalistieke onderzoeken, via beursprogramma's voor teams van journalisten. Sinds zijn oprichting maakte Journalismfund.eu meer dan 1100 journalistieke onderzoeken mede mogelijk, en ondersteunde meer dan 1900 journalisten.

In het Money Trail-project organiseerde Journalismfund.eu een beursprogramma voor onderzoeken naar grensoverschrijdende financiële malversaties. Teams van journalisten uit Afrika, Azië en Europa konden een beurs aanvragen. In totaal kende Journalismfund.eu voor zo'n 640.000 euro aan Money Trail-beurzen toe, aan 79 onderzoeken door 210 journalisten.

We leven in een oneerlijke wereld. Met machtsstructuren die armoede, ongelijkheid en onrecht in stand houden. Dat moet en kan anders. Oxfam Novib pakt machtsstructuren aan door mensen, bedrijven, organisaties en politiek samen te brengen en uit te dagen, en door perspectief te bieden op verandering. Oxfam Novib strijdt tegen ongelijkheid en onrecht, en is solidair met kwetsbare mensen en activisten die verandering eisen. Van het aanpakken van belastingontwijking en van uitbuiting in productieketens, tot het eisen van een eerlijk klimaatbeleid en gelijke rechten.

Arme landen lopen jaarlijks miljarden mis door belastingontwijking, corruptie en dubieuze investeringen. Geld dat ze nodig hebben voor publieke voorzieningen als onderwijs, gezondheidszorg en infrastructuur. Oxfam Novib is initiatiefnemer van het Money Trail-project, met als doel onderzoeksjournalistiek te stimuleren om belastingfraude en corruptie in arme landen bloot te leggen. Oxfam Novib coördineert Money Trail, traint journalisten en activisten en werkt samen met activisten in Afrika en Azië aan politieke veranderingen naar aanleiding van de Money Trail-verhalen.